

מיהו יהודי?

על חילונים, דתיים, חרדים ואני

חלק א' - מה שייך למה?

מטרה: ניחושף לסטיגמה ולדעות הקדומות שלנו לגבי יהדות, ובנין שלכל אחד תפיסה אחרת.

1. נחלק את החדר ל-3 חלקים (ניתן לצייר כמו ציר על הרצפה, או להגדיר אזורים בחדר) כאשר חלק אחד מוגדר כ"יהודי-חילוני", החלק השני מוגדר כ"יהודי דתי" והחלק השלישי מוגדר כ"יהודי חרדי". נקרא היגדים וכל אחד יעמד בחלק לו הוא חושב ששייך ההיגד.

ההיגדים:

• לערוך סעודת ליל הסדר	• בחור מניח תפילין
• לא לאכול חמץ בפסח	• אישה מדליקה נרות שבת
• לא לעבוד בשבת	• אישה עם כיסוי ראש
• לשמור כשרות למהדרין	• זוג ששומרים נגיעה
• להתפלל שחרית	• נער שעולה לתורה
• לנשק מזוזה	• שבת חתן
• לתת צדקה/תרומה	• טבילה במיקווה
• לימוד תורה	• משפה עורכת קידוש בערב
• ניחום אבלים	• שבת
• חובש כיפה	• לצום ביום כיפור

← בין ההיגדים נשאל את החניכים למה דווקא נעמדו איפה שנעמדו, האם יש מישהו שחולק על בחירתם ורוצה להסביר למה הוא נעמד דווקא במקום אחר?

נשאל-

- לפי מה החלטנו למקם כל היגד?
- מה דרכי החשיבה שהובילו אותנו? (סטיגמות)
- איך נוכל לשנות את דרכי החשיבה שלנו?

חלק ב' - מיהו היהודי?

מטרה: נכיר תפיסות יהודיות

2. מיהו יהודי - נתחלק לקבוצות כאשר כל קבוצה מקבלת טקסט של הוגה דעות אשר מדבר על שאלת ה"מיהו יהודי?" (נספח א')

3. דיון בקבוצות קטנות:

- מיהו יהודי לפי הטקסט?
- האם אתם מסכימים עם הטענה המרכזית בטקסט?
- מי קובע מיהו יהודי?
- האם אנחנו יכולים להגדיר מיהו יהודי?

חלק ג' - אז מה אני?

מטרה: נשאל את עצמנו איזה מין יהודים אנחנו

5. נחזור למליאה ונשאל-

- מה קובע יהדות של מישהו?
- מי קובע יהדותו של מישהו?
- האם מישהו יכול להגיד על מישהו אחר איזה יהודי הוא?
- האם אנחנו יודעים על עצמנו איזה יהודים אנחנו?
- מי קובע איזה יהודים אנחנו?

שורה תחתונה- הרבה פעמים יש לנו סטיגמות מסוימות על זרמים שונים ביהדות. קל לנו לדמיין מיהו חרדי או מישהו דתי לפי סטיגמות. כששואלים "מיהו יהודי?" מתקבלות תשובות שונות מאנשים שונים. עלינו לזכור כי ההגדרה למיהו יהודי היא הגדרה אינדיבידואלית, וכל אחד מחזיק בתפיסה שונה לגבי יהדותו. אפשר להיות יהודי גם בלי להיות דתי, היהדות שייכת לכולם.

נספח א'

עמוס עוז - ארץ מולדת

בשם יהודי אני קורא למי שרואה עצמו יהודי וכן למי שנאלץ להיות יהודי. יהודי הוא אדם המודה ביהדותו. מודה אני בפני הרבים, הרי זה - בדרך כלל - יהודי מתוך בחירה. מודה בפני נפשו בלבד, הרי זה יהודי מתוקף גורלו. אינו מודה בשום קשר אל העם היהודי, לא ברבים ולא בסתר ייסוריו, אין הוא יהודי אף אם ההלכה רואה אותו כיהודי מפני שמולד לאם יהודיה. יהודי, לפי גירסה לא-הלכתית זו, הוא כל אדם הבוחר בשותפות-גורל עם יהודים אחרים או נדון לשותפות-גורל כזו.

ועוד: להיות יהודי, משמעו כמעט תמיד לקיים יחס נפשי אל עברם של היהודים. ויהי יחס של גאווה, או של מועקה, או של גאווה עם מועקה, ויהי בושה, ויהי מרי, ויהי גאווה או געגועים.

ועוד: להיות יהודי, משמעו כמעט תמיד לקיים יחס אל ההווה היהודי: ויהי היחס הזה חרדה או ביטחון, ויהי גאווה על הישגיהם של היהודים או בושה על מעלליהם או רצון להטות אותם מדרכם או צורך נפשי להיצמד אל דרכם.

ואחרון: להיות יהודי פירושו לחוש כי במקום שבו רודפים יהודי על היותו יהודי - מתכוונים אליך.

(מתוך: "באור התכלת העזה")

אלי ויזל - איגרת ליהודי הצעיר

האם יש להסיק מכך, שמצב היהדות דוחה כל גורם של בחירה? לא, בהחלט לא, שני מושגים אלה אינם בלתי מתאימים כלל ועיקר. להיפך: לדידי, להיות יהודי זה, בראש ובראשונה - ליטול על עצמי את גורלי היהודי, ושנית - לבחור בו. במונחים אחרים: מדובר כאן בבחירה בעלת אופי רטרואקטיבי. משום שנולדתי יהודי - ודווקא משום כך - אני יכול ואני חייב לבחור עצמי כיהודי. זוהי בחירה המחייבת הרפתקה בקנה מידה היסטורי, וכן הרפתקה של המצפון. שום דבר אינו נרכש, שום דבר אינו נכפה עליך: אתה יכול, בכל רגע, בכל עיקול דרך, להתחיל הכל מן ההתחלה. אתה מחייב את ישותך בכל אחת מהאפשרויות הללו. לדבוקתך יש ערך רק אם היא נובעת ממצפון משוסע לנצח, כי רק מצפון כזה מסוגל להפתיע את עצמו.

גרשום שלום - מיהו יהודי

יש הגדרה הגורסת, שיהודי הוא אדם הנחשב יהודי בעיני אחרים: אין אנו סבורים שהגדרה אופנתית זו יפה לנו: לא די לנו באנשים, הנכפים עלינו אך ורק משום שאחרים רואים אותם כיהודים, אך אין אנו סבורים, שהוא טיפוס היהודי הרצוי ביותר. כללו של דבר: נראה לי, שאין אנו צריכים להשליך ייבנו על יהודים כאלה.

שוב ישנה הגדרה האומרת, כי יהודי הוא מי שרואה את עצמו כיהודי, כיוצא בזה: יהודי הוא אדם, שאחד מהוריו יהודי ושמזדהה כיהודי מתוך שהוא נוטל עליו את החובה והזכות של היות יהודי. זו ההגדרה, שהייתי נוטה לקבלה.

א.ב. יהושע - יהודי, ישראלי, ציוני - כיוון מושגים

ההגדרה "יהודי לפי הצהרתו" חופפת בעצם את ההגדרה "יהודי על פי הזדהותו", אבל זהו אקט של בחירה המביא אתו את האחריות. אם אני אכן מזדהה מרצוני החופשי, הריני נוטל אחריות לבחירתי.

אינני מתעלם מהסיבות החברתיות, התרבותיות והמשפחתיות שבהחלטת הזדהות, אבל כל אלו אינן מספיקות לקבוע את הזהות, היא זקוקה להכרעה הרצונית עצמה. אקט החירות שבהזדהות הוא הנותן תוקף גם לאפשרות של שינוי ופירוש מחודש של היהדות. אינני פוסל את מי שחושבים רק על המשכיות, הרוצים לשמור את "הגחלת" כפי שהם מדמים שנמסרה להם. אולי לגיטימית באותה מידה בקשתם של הרוצים להביא שינוי לתכניה של היהדות, שעימה הם מזדהים מתוך רצונם החופשי.

(מתוך: "בזכות הנורמליות")

עזריה אלון - יהדות של חילוני

האם אדם שהוא חילוני גמור, שאיננו מקבל עליו לא עול מצוות ולא עול אמונה באל בורא ושופט ומשגיח על מעשיו של כל אחד ואחד, יכול להיות יהודי שלם? אמנם רבותינו כבר הקדימו רפואה למכה זו כשקבעו, כי "ישראל - אף על פי שחטא, ישראל הוא". כלומר, אחד כמוני נכלל, בעיני המאמינים, בישראל - אם כי כחוטא, ואילו בעיני עצמי הריני יהודי גמור, ללא הסתייגות וללא צורך להתנצל.

בפירוש - יהודי. לא "ישראלי" לא "עברי", אף כי גם אלה כלולים בי. גם מי שאיננו יהודי יכול להיות ישראלי, נאמן למדינה ואוהב אותה. לפני שנים מספר היתה בפי המראיינים למיניהם שאלה קבועה וחוזרת: כיצד אתה רואה את עצמך: ישראלי או יהודי? החבר'ה המנים נהגו כמעט תמיד לענות: וקודם כול, כמובן ישראלי! נראה כי גם שאלה זו וגם התשובה כבר הושלכו לסל הגרוטאות. אין ברירה, גם אם ננסה לקרוא לעצמנו בכל שם שהוא, ובכך להימלט מן הגורל: אנחנו יהודים!